

Doamna Tan și cercul binelui

*Traducere din limba engleză și note de
Cornelia Marinescu*

Bookzone
BUCUREȘTI, 2024

Să trăiești înseamnă...

— O mie de ani în trecut, o mie de ani în viitor – indiferent unde trăiești sau cât ești de bogat ori de sărac –, cele patru etape ale vieții unei femei sunt aceleași, spune Venerata Doamnă. Tu ești doar o fetiță acum, încă în zilele de lapte. Când o să împlinești cincisprezece ani, o să intri în perioada acelor de păr. Felul în care îți aranjăm părul va spune lumii că ești gata de măritiș.

Îmi zâmbește.

— Ia spune-mi, fiica mea, ce urmează după aceea?

— Zilele de orez-și-sare, îi răspund docilă, dar mintea mea e aiurea.

Eu și Mama stăm amândouă pe scăunele de porțelan, sub porticul din curtea casei. E sezonul musonului, așa că fâșia de cer pe care o zăresc e încărcată de nori, iar aerul e umed și sufocant. Doi portocali miniaturali cresc unul lângă altul în ghivece asortate. În alte vase, orhideele-barcă au tulpinile arcuite sub greutatea florilor. Stă să plouă, dar, până una-alta, păsările ciripesc în arborele ginkgo care mai aduce în ziua de vară o urmă de răcoare și simt mireasma mării – pe care nu am văzut-o decât în tablouri. Briza nu acoperă totuși mirosul neplăcut pe care îl emană picioarele bandajate ale Veneratei Doamne.

— Ești cu gândul în altă parte, zice, cu o voce la fel de firavă pe cât îi pare și trupul. Trebuie să fii atentă.

Se întinde și mă ia de mână.

— Azi te doare?

Dau din cap că da și atunci zice:

— N-o să scapi niciodată de amintirea agoniei pe care o înduri în timp ce ți se bandajează picioarele. De acum și până la moarte, vei avea zile când durerea o să te bântuie – dacă o să stai prea mult în picioare sau dacă ai mers prea mult pe jos, dacă vremea e pe cale să se schimbe, dacă nu te îngrijești cum trebuie de picioarele tale.

Mă strânge de mână, cu compasiune.

— Când încep să-ți zvâcnească sau te ustură, adu-ți aminte că, într-o bună zi, suferința ta îi va dovedi soțului tău iubirea pe care i-o porți. Dacă te concentrezi pe altceva, asta o să-ți distragă atenția de la durere.

Mama e o femeie înțeleaptă, motivul pentru care toată lumea din gospodărie, inclusiv eu și fratele meu, Yifeng, îi spune „Venerata Doamnă”, un titlu onorific pe care îl poartă ca soție a unui funcționar de rang înalt, cum este Tata. Dacă ea poate să-și dea seama că sunt distrată, și eu văd, la rândul meu, că la fel e și ea. Vocea unei femei care cântă ajunge până la noi. Domnișoara Zhao, concubina Tatei, îi distrează, probabil, pe tata și pe oaspeții lui.

— Știi cum să te concentrezi... când vrei, continuă mama într-un final. Capacitatea asta – de a fi complet absorbite – este ceea ce ne salvează.

Se oprește o clipă, când un hohot de râs masculin ne împresoară ca un vârtej de ceață – e vocea Tatei, distinctă în corul de elogii. Apoi întrebă:

— Continuăm?

Trag aer în piept.

— Zilele de orez-și-sare sunt anii cei mai importanți în viața unei femei. Este perioada când voi fi ocupată să-mi îndeplinesc datoriile de soție și mamă...

— Așa cum o fac eu acum.

Venerata Doamnă apleacă grațios capul și își zornăie încet podoabele de aur și jad care îi atârnă din coc. Cât e de palidă, cât de elegantă!

— Fiecare zi trebuie să înceapă devreme. Mă trezesc înainte de ivirea zorilor, îmi spăl fața, îmi clătesc gura cu ceai aromat, îmi îngrijesc picioarele și îmi aranjez părul și machiajul. Apoi merg la bucătărie, să mă asigur că slujnicele au aprins focul și au început să pregătească mâncarea de dimineață.

Îmi dă drumul mâinii și oftează, parcă sleită de efortul atâtor cuvinte. Inspiră adânc înainte de a continua.

— Să memorezi responsabilitățile acestea este un punct esențial în educația ta, dar poți să înveți și urmărindu-mă în timp ce supraveghez toate treburile gospodărești care sunt de făcut în fiecare zi: adusul apei și combustibilului, trimiterea unei slujnice tinere și cu picioarele nelegate la piață, să te asiguri că sunt spălate hainele – inclusiv cele ale Domnișoarei Zhao – și multe alte lucruri care sunt esențiale în buna gospodărire a unei case. Ei, ce-ar mai fi?

Sunt deja patru ani de când mă învață astfel și cunosc răspunsul pe care și-l dorește de la mine.

— Să învăț să brodez, să cânt la țiteră și să învăț pe dinafară din *Analectele pentru femei*...

— Precum și alte texte, așa încât, atunci când va veni vremea să mergi la casa soțului tău, să înțelegi cum se cuvine tot ce trebuie să faci și tot ce trebuie să eviți.

Se mișcă puțin pe scaunul.

— În final, o să ajungi și la vremea șederii în liniște. Știi ce înseamnă asta?

Poate că e din pricina durerii fizice pe care o simt, însă gândul la tristețea și singurătatea statului în liniște îmi umple ochii de lacrimi.

— O să fie atunci când nu voi mai putea să aduc pe lume copii...

— Și se prelungește odată cu văduvia. Vei fi cea care nu a murit, așteptând ca moartea să vă reunească pe tine și pe soțul tău. Asta este...

O slujnică ne aduce o tavă cu gustări, pentru ca eu și Mama să ne putem continua studiul fără să ne oprim pentru

a prânzi. După două ore, Venerata Doamnă îmi cere să repet regulile pe care le studiaserăm.

— Când merg, nu întorc capul, recit eu, fără să crâcnesc. Când vorbesc, nu deschid gura prea mult. Când mă ridic în picioare, nu-mi foșnesc poalele rochiei. Când sunt bucuroasă, nu mă manifest hohotind de râs. Când sunt furioasă, nu ridic niciodată vocea. Îmi voi înăbuși orice dorință de a mă aventura dincolo de odăile private. Acestea sunt destinate exclusiv femeilor.

— Foarte bine, mă laudă Venerata Doamnă. Să nu-ți uiți niciodată locul în lume. Dacă respecti aceste reguli, te vei impune ca un om adevărat și cuviincios.

Închide ochii. Și pe ea o doare. Doar că e prea demnă ca să vorbească despre asta.

Un țipăt scos de frățiorul meu ne întrerupe momentul acesta pe care îl împărtășeam amândouă. Yifeng traversează curtea în fugă. Mama lui, Domnișoara Zhao – eliberată de sarcinile ei de cântăreață –, vine planând în urma lui. Și ea are picioarele bandajate și face niște pași atât de mici, încât îți lasă impresia că plutește ca un...

— Ca un duh, șoptește mama, de parcă mi-ar fi ghicit gândul.

Yifeng se aruncă în brațele ei, își afundă fața în poala rochiei și chicotește. E adevărat că Domnișoara Zhao este mama lui, însă Venerata Doamnă nu îi e doar mamă spirituală, ci l-a și adoptat oficial ca fiul ei. Asta înseamnă că Yifeng va aduce ofrande și va respecta toate rânduielile și ceremoniile după ce mama mea și tatăl nostru vor fi devenit strămoși, în lumea de dincolo.

Mama îl ridică pe Yifeng în poală și îi scutură tălpile pantofilor, ca acestea să nu lase noroi sau praf pe rochia ei de mătase.

— Ești liberă, Domnișoara Zhao.

— Venerată Doamnă.

LIBRIS

We know
books

Concubina își înclină politicos capul și apoi dispare din curte, fără o vorbă.

Mama începe acum lecția de după-amiază, la care particip împreună cu Yifeng. Ne vom petrece fiecare zi învățând împreună, până când va împlini șapte ani, vârsta la care *Cartea ritualurilor* impune ca băieții și fetele să nu mai stea pe aceeași rogojină sau să nu mănânce la aceeași masă. În momentul acela, Yifeng ne va părăsi și se va muta în bibliotecă, unde își va petrece orele cu profesori particulari, pregătindu-se pentru examenele imperiale.

— Într-o casă, începe Venerata Doamnă, trebuie menținută armonia, dar toată lumea știe cât de greu este să faci asta. La urma urmelor, cuvântul „scandal” este caligrafiat prin compunerea a două semne, cel pentru „acoperiș”, cu semnul pentru „două femei” notat sub el, iar cel pentru „o femeie” sub un acoperiș înseamnă...

— Pace, răspund eu.

— Bravo. Un porc sub un acoperiș înseamnă...

— Închisoare.

— Nu există niciun caracter care să însemne un bărbat sub un acoperiș. Fie că e vorba despre un animal sau o femeie, suntem cu toții proprietatea unui bărbat. Noi, femeile, existăm ca să le oferim urmași, să îi hrănim, să îi îmbrăcăm și să îi distrăm. Să nu uiți asta niciodată.

În timp ce fratele meu recită poezii ușoare, eu lucrez la broderie. Sper să reușesc să-mi ascund dezamăgirea. Știu că Domnișoara Zhao nu a fost singura care i-a distrat pe tata și pe oaspeții lui. Yifeng a fost și el motiv de fală. Acum, când uită câte un vers, Venerata Doamnă îmi aruncă o privire și așteaptă să îl spun în locul lui. În felul acesta, învăț odată cu el. Sunt mai mare, așa că mă pricep mai bine să memorez. În gândurile mele și atunci când vorbesc, știu să folosesc imagini și cuvinte din poezii. Azi totuși mă încurc la un vers. Venerata Doamnă își țuguie buzele.

— Nu vei participa la examenele imperiale și nici n-o să devii funcționar, așa ca fratele tău, zice, dar într-o zi vei

fi mamă de fi. Ca să-i ajuți în studiile lor viitoare, trebuie să înveți de pe acum.

Mă doare că o dezamăgesc, pentru că într-o zi bună pot să recit din *Cartea odelor* și să citesc cu glas tare din *Cartea pietății filiale pentru fete*. Azi însă nu este o astfel de zi.

Târziu, după-amiază, Mama ne anunță că e momentul să ne mutăm în birou. Eu și Yifeng o urmăm pe Venerata Doamnă, respectând distanța cuvenită. Poalele rochiei i se umflă și mânecile se ridică, suflă de vânt, exact ca într-un tablou. Curenții de aer fac să fim copleșiți de mirosul care vine de la picioarele ei legate. Când plâng pentru că mi se bandajează picioarele, Mamei îi place să-mi aducă aminte că în final picioarele mele vor emana un parfum special, care îl va fascina pe soțul meu. Azi, mirosul picioarelor ei e departe de a fi plăcut. Înghit forțat și un val de greață mă inundă.

Nu îmi aduc aminte să fi ieșit vreodată din interiorul domeniului nostru și nici nu am voie să trec dincolo de poarta principală, până ce nu voi ajunge la perioada acelor de păr, când voi fi luată la casa soțului meu, după căsătorie. Dar nu-mi pasă. Mie îmi place mult casa noastră, mai ales biroul, cu pereții lui văruiți, mobilierul simplu și rafturile pline de cărți și suluri cu manuscrise. Mama se așază pe una dintre laturile mesei; eu și fratele meu stăm față în față cu ea. Venerata Doamnă privește cum pisez pe piatra specială pigmentul pentru cerneală și îl amestec în apă, ca să ajung la densitatea și nuanța de negru perfecte. Țin pensula într-o mână și cu cealaltă îmi trag mâneca în sus și spre spate, să nu se păteze. Venerata Doamnă ne spusese că fiecare tușă de calligrafie trebuie să fie fluidă, dar îndrăzneată. Lângă mine, Yifeng se străduiește cât poate, dar caracterele lui sunt tremurate. Pentru că mă uit la ce face, ajung să greșesc și eu – a doua oară pe ziua de azi. În loc să subțiez tușa, ca o coadă de sprânceană, las o pată pe hârtie. Ridic pensula, dar rămân cu fața plecată, cu ochii la greșeala mea, așteptând ca mama să spună ceva.

Tăcerea persistă și atunci ridic privirea. Mama privește pe fereastră, fără să fie atentă la mine, la greșeala mea sau la

chicotelile lui Yifeng. Când e așa, știm că se gândește la cei doi frați ai mei mai mari, care au murit în aceeași zi, acum cinci ani, din cauza bolii florilor divine – variola. Dacă supraviețuiau, acum ar fi avut zece și, respectiv, doisprezece ani. Și, dacă mai trăiau, poate că Tata nu ar fi adus-o acasă pe Domnișoara Zhao, eu nu l-aș fi avut pe Yifeng ca frate mai mic și Mama nu ar mai avea un fiu spiritual.

Când Yingsu⁴, servitoarea mea, intră în birou, Venerata Doamnă înclină ușor din cap. Fără să se uite la ce am scris, zice:

– Destul pentru azi. Yingsu, te rog, pune să-i schimbe pe copii, apoi adu-i în bibliotecă, să-l vadă pe tatăl lor.

Yingsu îl duce pe fratele meu la Domnișoara Zhao și apoi noi două ne continuăm drumul până în odaia mea. Tata a cumpărat-o pe Yingsu pentru mine, imediat ce m-am născut. Are cincisprezece ani, tălpile picioarelor nelegate, ochii mari și o fire obedientă. Doarme pe podea, la piciorul patului meu, și m-a ostit de multe ori, când mă trezesc dintr-un coșmar. Mă ajută să mă îmbrac, să mă spăl și să mănânc. Nu știu de unde vine, dar o să facă parte din zestrea mea, ceea ce înseamnă că vom rămâne împreună până când una dintre noi o să moară.

Sunt agitată, pentru că am stat pe scaun aproape toată ziua, dar Yingsu e neînduplecată.

– Yunxian, ești mai rea ca fratele tău, mă ceartă ea. Stai locului, să-ți pot peria părul.

– Dar...

– Nu! zice și ridică un deget.

Mă privește sever, apoi expresia îi devine repede zâmbitoare. Mă răsfată. E adevărat.

– Deci, ia zi, ce-ai învățat azi?

Mă străduiesc cât pot și recit lucrurile obișnuite.

⁴ Floare de mac (Poppy, în engleză) – pentru păstrarea specificității în limba română și cu acordul autoarei, câteva nume proprii derivate din substantive comune au fost schimbate cu echivalentul lor în limba chineză.

— Când mă mărit, o să-mi slujesc socrul cu respect. Nu-l voi privi când îmi vorbește. Nu îi voi adresa niciodată cuvântul. O să ascult și o să mă supun.

Yingsu țistuie zgomotos, semn că mă aprobă, dar mintea mea e roasă de ceva ce Venerata Doamnă a spus azi, mai devreme. *Să nu-ți uiți niciodată locul în lume.* M-am născut în familia Tan. Numele care mi s-a dat este Yunxian, care înseamnă „caracter devotat”. În familia mea, medicina a fost practică de generații, însă Tata a ales o altă cale. Este maestru imperial de nivel *juven*⁵ – „bărbat onorat”, care a trecut de examenele provinciale. Lucrează ca prefect în Laizhou, un loc aproape de ocean, dar aflat la sute de *li*⁶ de căminul nostru ancestral din Wuxi. De când mă știu și chiar mult înainte ca să mă fi născut, a învățat să treacă examenul pentru următorul nivel, cel mai înalt din examenele imperiale, care au loc la fiecare trei ani. Geomantul⁷ alesese deja o dată la care Tata să plece spre capitală, unde își va termina ultimele studii, înainte de începerea examenelor. Dacă va reuși, împăratul însuși va citi lucrarea Tatei, va anunța că a atins rangul de maestru *jinsi*⁸ – „maestru diplomat” – și îi va oferi acest titlu. Nu știu cum ni se va schimba viața dacă se întâmplă asta, în afară de faptul că familia noastră va fi urcat încă o treaptă pe scara societății.

Ce altceva aș mai putea spune despre locul meu în lume? Am opt ani, sunt încă suficient de mică să-mi port părul negru strâns în codițe cu funde. Venerata Doamnă mi-a spus că am un ten delicat, precum piersica albă, dar este imposibil să fie adevărat, pentru că a pus-o pe Yingsu să-mi dea cu alifii

5 Rang atins în urma examenelor imperiale provinciale, al doilea ca importanță în ierarhie.

6 În China, unitate tradițională de măsură pentru distanță, echivalată în sistemul metric internațional cu 500 de metri.

7 Persoană care prezice viitorul, printre altele, cu ajutorul unor puncte trasate pe pământ.

8 Rangul cel mai înalt și ultimul care se poate obține în urma examenelor imperiale.

pe cele trei cicatrici rămase de la variolă – una pe frunte, sus, și alte două pe obrazul drept, apropiate. Sunt semne vizibile, care să aducă aminte că eu am supraviețuit bolii, în timp ce frații mei nu. Picioarele mele compensează însă aceste defecte. Sunt perfecte. Azi port o pereche de papuci de mătase, brodați de Mama cu flori și lilieci, pentru noroc.

Yingsu îmi dă un ghiont:

– Și cum te porți cu viitoarea ta soacră?

– Da, da, îi răspund răstit. Când ea se așază, eu rămân în picioare. O să mă trezesc devreme, dar n-am să fac niciun zgomot care i-ar putea tulbura somnul. O să pregătesc și o să-i servesc ceaiul...

Yingsu mă bate ușor la fund, mulțumită că acum sunt gata să mă înfățișez înaintea tatălui meu.

– Destul, zice. Hai să ne grăbim! Nu vrem să-l supărăm pe stăpân.

Ne întoarcem pe unde veniserăm și în drum îl luăm și pe Yifeng din odaia pe care o împarte cu Domnișoara Zhao. Mergem toți trei, ținându-ne de mâini. A început în sfârșit să plouă, dar suntem protejați de portic. Picăturile se lovesc de țiglele acoperișului și scot un sunet reconfortant, iar aerul e deja mai curat, mai plăcut.

În bibliotecă, părinții mei stau unul lângă altul, în niște jilțuri sculptate simplu. Lângă peretele alb din spate se află o măsută de altar. Într-un ghiveci de bronz înflorește o orhidee de vară. Venerata Doamnă își ține mâinile împreunate în poală. Picioarele i se sprijină pe un taburet de brocart și de sub rochie i se ițesc papucii, la fel de mici ca ai mei. Mama este întotdeauna palidă, dar azi pielea parcă îi e translucidă. O dâră ușoară de sudoare îi sclipește deasupra buzei de sus și pe frunte.

Tata nu pare să fie afectat de mirosul emanat de tălpile Mamei. Stă cu picioarele crăcănate și cu mâinile sprijinite pe coapse, cu degetele îndreptate spre interiorul piciorului și degetul mare în afară. E îmbrăcat cu robele suprapuse specifice rangului pe care îl ocupă. Manșetele cu care îi sunt tivite